

Handleiding voor subgroepjes van 4 personen

Hulpmiddelen: Ieder groepje heeft 5 dilemmakaartjes en voor iedere deelnemer 4 kaartjes met een nummer van 1 t/m 4.

U kiest als groepje met welk dilemma u wilt beginnen.

Eén groepslid leest het dilemma voor. Iedereen maakt individueel (zonder overleg) een keuze uit de 4 handelingsalternatieven en pakt het kaartje met het nummer van dit handelingsalternatief. Als iedereen zijn keuze bepaald heeft, Laat degene die het dilemma heeft voorgelezen het gekozen nummer zien en geeft een korte motivatie. Vervolgens maakt het volgende groepslid zijn keuze bekend en geeft een korte motivatie.

De deelnemers bespreken vervolgens aan de hand van een verkort stappenplan het dilemma. U vindt het volledige stappenplan aan de achterkant van dit papier, maar vanwege de beperkte tijd gaat u er nu met zevenmijlslarzen doorheen:

1. Bepaal het ethisch dilemma

De situatie hebt u al op het kaartje. Wat is hier het dilemma? U hebt vier handelingsalternatieven gekregen, maar de vraag is hier waar draait het uiteindelijk om? Welke waarden staan tegenover elkaar?

Let hierbij op de volgende punten:

- Er zijn twee alternatieven waaruit moet worden gekozen
- Beide alternatieven hebben te maken met waarden en normen.
- Het is duidelijk tussen welke mogelijkheden de actor moet kiezen.

2. Welke handelingsalternatieven hebt u?

Kunt u zich vinden in de 4 gegeven alternatieven?

3. Wie zijn de betrokkenen en wat zijn hun belangen? Welk belang weegt het zwaarst?

4. Welke waarden en normen spelen een rol in dit dilemma? Welke waarden en normen zijn de belangrijkste?

5. Welk handelingsalternatief kiest u? Beargumenteer uw keuze.

U overweegt of u na dit gesprek een andere keuze wilt maken. Indien dit het geval is pakt u het kaartje dat correspondeert met het nummer van uw herziene keuze. Iedere deelnemer licht toe waarom hij tot een andere keuze gekomen is of waarom hij bij zijn keuze gebleven is. Welke argumenten en nieuwe inzichten waren aanleiding om tot een andere keuze te komen?

Korte nabespreking. Een groepslid noteert wat een belangrijk discussiepunt was of een belangrijk inzicht om de andere groepjes mee te geven. Als u nog tijd over hebt kiest u een 2^e dilemma en begint u weer bij stap 1.

4.4.7 Stappenplan

- Stap 1 **Beschrijf de situatie.**
Geef een korte beschrijving van de situatie waarin het probleem zich voordoet. Maak daarbij een duidelijk verschil tussen feiten, gedachten en gevoelens.
- Stap 2 **Wat is het ethisch dilemma?**
Formuleer het dilemma kort en duidelijk. Het dilemma moet aan de volgende eisen voldoen:
Er zijn twee alternatieven waaruit moet worden gekozen.
Beide alternatieven hebben te maken met waarden en normen. Het gaat dus niet alleen om de vraag hoe je iets moet aanpakken. Dat is een methodische vraag.
Het is een dilemma voor de psycholoog (als het over beroepsethiek gaat).
Het is duidelijk tussen welke mogelijkheden de psycholoog moet kiezen.
Beschrijf het dilemma vanuit de positie van een concrete werker, die concrete mogelijkheden en onmogelijkheden heeft.
- Stap 3 **Welke handelingsalternatieven hebt u?**
Beschrijf de handelingsalternatieven die u op dit moment kunt bedenken. Dat kunnen er meer dan twee zijn.
- Stap 4 **Wie zijn de betrokkenen en wat zijn hun belangen?**
Op welk niveau bevinden zich de belangen?
Zet op een rijtje wie zijn betrokken bij het dilemma. Dat kunnen personen, groepen, organisaties of de samenleving als geheel zijn. Beschrijf bij elke betrokkene de belangen die spelen in relatie tot het dilemma. Geef bij elk belang aan op welk niveau het zich bevindt (eigenbelang als egoïsme, welbegrepen eigenbelang, belang van anderen, algemeen belang).
Geef ook aan wat de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verschillende betrokkenen zijn met betrekking tot het dilemma.
Weeg de belangen tegen elkaar af.
Zet de belangen in een rangorde.
- Stap 5 **Welke waarden en normen spelen een rol in dit dilemma? Welke artikelen uit de beroepscode zijn relevant?**
Beschrijf de relevante waarden en normen en leg daarbij een relatie met het dilemma. Maak duidelijk wat u bedoelt met een specifieke waarde of norm en hoe u hem in deze situatie toepast.
Weeg de waarden en normen tegen elkaar af.
Zet de waarden, normen en de artikelen uit de beroepscode in een rangorde. Hiermee legt u de basis voor de volgende stap.
- Stap 6 **Welk handelingsalternatief kiest u? Beargumenteer uw keuze.**
Geef argumenten voor en tegen de verschillende handelingsalternatieven vanuit de gevolgenethiek, de plichtsethiek en de deugdenethiek. Maak daarbij gebruik van de belangen, waarden en normen die in stap 4 en 5 zijn benoemd. Maak op basis van de argumenten een afgewogen keuze.

Dilemma Psycholoog

Een psycholoog doet onderzoek naar eerlijkheid, met behulp van vragenlijsten. Na een analyse blijkt dat het onderzoek niet de gewenste resultaten oplevert. Als hij gaat uitzoeken hoe dat komt, blijkt dat één proefpersoon zeer afwijkende antwoorden heeft gegeven. Als de gegevens van deze proefpersoon verwijderd worden, houdt hij mooie resultaten over. De psycholoog denkt nog eens goed na wat er met deze persoon aan de hand is en realiseert zich dan dat het tijdens de afname al opviel dat deze dronken was. Dit vindt hij een goede reden om zijn data te verwijderen. Op die manier kan hij een mooi artikel schrijven over dit onderzoek, dat waarschijnlijk gepubliceerd wordt en op die manier een belangrijke bijdrage aan de wetenschap kan leveren. De psycholoog voelt zich niet helemaal zeker over deze handelwijze. Wat zou u doen als u in zijn schoenen stond?

1. Ik zou de data van de proefpersoon die waarschijnlijk dronken was verwijderen en hier in het artikel niets over vermelden.
2. Ik zou de data van de proefpersoon die waarschijnlijk dronken was verwijderen en dit in het artikel vermelden.
3. Ik zou de data van de proefpersoon die waarschijnlijk dronken was meenemen in de analyse.
4. Ik zou gaan overleggen met een collega.

Dilemma Maatschappelijk werker

Rianne (15 jaar) heeft gesprekken met de schoolmaatschappelijk werker. Ze vertelt dat er thuis problemen zijn en dat ze zich daarom niet kan concentreren op haar schoolwerk. Haar ouders zijn gescheiden, maar vader komt regelmatig langs. Hij is erg streng, wil precies weten met wie ze omgaat en slaat haar soms. Vader en moeder hebben regelmatig slaande ruzie, maar leggen het dan na verloop van tijd weer bij. Riannes schoolprestaties gaan steeds verder achteruit, ze ziet er slecht uit en heeft soms blauwe plekken. Rianne wil geen aangifte doen en ze wil niet dat de maatschappelijk werker over haar thuissituatie praat. Dan vertelt ze dat dit haar laatste gesprek wordt, omdat ze volgende maand gaan verhuizen en zij dan naar een andere school gaat. Wat zou u doen als u de schoolmaatschappelijk werker was?

1. Ik zou het contact met Rianne afronden en haar geheim bewaren.
2. Ik zou contact opnemen met de moeder van Rianne om de situatie met haar te bespreken.
3. Ik zou het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling inlichten over de situatie.
4. Ik zou met leraren van Rianne overleggen of zij ook gemerkt hebben dat er sprake is van mishandeling en met hen overleggen wat we met deze signalen doen.

Dilemma Docent

U bent docent op een HBO-opleiding. U moet de herkansing van de afstudeerscriptie van een student beoordelen. De scriptie zit erg op het randje. Als het de eerste kans was zou u een onvoldoende geven en hopen dat de student in de herkansing een beter product inlevert. Nu schat u de situatie zo in dat de student in een eventuele derde kans (als die er al zou zijn) niet tot een betere prestatie zal komen. De problemen zijn niet alleen aan de student te wijten. De opdrachtgever was niet erg duidelijk in zijn opdracht en had meer begeleiding toegezegd dan hij uiteindelijk kon bieden. De student heeft al zijn andere studieonderdelen gehaald. Wat zou u doen?

1. Ik zou de student een 'genadezesje' geven en hopen dat deze scriptie niet bij de eerstvolgende accreditatie door de commissie bekeken wordt.
2. Ik zou de student een onvoldoende geven en er van uitgaan dat het verder zijn eigen verantwoordelijkheid is.
3. Ik zou de student een onvoldoende geven, maar wel bespreken of er een derde kans mogelijk is en de student extra begeleiding geven in de hoop dat er een beter product komt.
4. Ik zou met mijn collega's overleggen wat we met de beoordeling van deze scriptie doen.

Dilemma Accountant

U bent accountant van de woningcorporatie Stichting Ons Huis.

Tijdens de bespreking van de concept jaarrekening met de directie vertelt de directie u dat aan uw dochter een mooie nieuwbouw woning is toegewezen "Op een van de mooiste plekjes", zo zegt de directeur. Wat zou u doen?

1. Ik zeg tegen de directeur dat ik erg blij ben dat mijn dochter eindelijk van haar zolderkamer kan verhuizen naar een nieuwbouw woning en ga verder met de bespreking van de jaarrekening.
2. Ik realiseer me dat de toewijzing kan betekenen dat mijn dochter is bevoordeeld, dan wel dat mensen kunnen denken dat ze de woning heeft gekregen omdat ik accountant ben. Ik vraag om mijn dochter een "standaard woning" toe te wijzen.
3. Ik vertel de directeur dat ik zal moeten vaststellen dat de normale toewijzingsprocedures zijn gevolgd, zodat geen sprake is van bevoordeling en vraag om dit schriftelijk aan mij te laten bevestigen door de toewijzingscommissie.
4. Ik wil de integriteit van de directeur niet in twijfel trekken en stel daarom geen vragen. Bovendien heb ik een rechte rug en zal me in mijn beslissingen als accountant niet laten beïnvloeden door het feit dat deze woning aan mijn dochter is toegewezen.

Dilemma Controller

U bent controller van een bouwonderneming met 250 medewerkers. De onderneming hoopt komend jaar haar 100 jarig bestaan te vieren. Als gevolg van de crisis op de woningmarkt heeft de onderneming de afgelopen twee jaar verlies geleden. Het voortbestaan van de onderneming is afhankelijk van een aanvullend krediet van de bank. Indien de solvabiliteit van de onderneming daalt onder de 20% is de bank niet bereid een aanvullend krediet te verstrekken. Volgens de concept cijfers per 31 maart 2013 bedraagt de solvabiliteit echter 18%. Bij de waardering van het onderhanden werk per 31 maart 2013 is rekening gehouden met een te verwachten verlies op een project voor de Gemeente 's-Hertogenbosch.

De directeur van de onderneming verzoekt u de cijfers per 31 maart 2013 aan te passen en bij de waardering van het onderhanden werk nog geen rekening te houden met dit te verwachten verlies. Wanneer u de cijfers aanpast wordt precies voldaan aan de solvabiliteitseis. Wat zou u doen?

1. Ik pas de cijfers aan in het belang van het voortbestaan van de onderneming en de werkgelegenheid van 250 medewerkers.
2. Ik weiger de cijfers aan te passen.
3. Ik pas de cijfers aan maar geef aan dat we dit moeten bespreken met de accountant.
4. Ik pas de cijfers aan omdat de directeur eindverantwoordelijk is.